

Список використаних джерел:

1. Інституціональна парадигма цивілізаційного розвитку: Монографія: У 4-х кн./ За ред. А.Ткача. – Запоріжжя: ЗІДМУ, 2007. – Кн.1: Інституціональні передумови соціально-економічного розвитку. – 276 с.
2. Хайек Ф. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма. – М. : Новости, 1992.
3. Агапова И. Институциональная экономика. – М.: Экономистъ, 2006. – 254 с.
4. Mc Cleland D. Human motivation. – Cambridge University Press, 1987. – 302 с.
5. Папава В. Роль государства в современной экономической системе // Вопросы экономики. – 1994. – №11. – С.33-41.
6. Олейник А. Роль государства в установлении прав собственности // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 7. – С.52-61.
7. Дементьев В. Власть: экономический анализ: Монография. – Донецк: Каштан, 2003. – 200 с.

О.В.Ткач, к.е.н.,

Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника.
м. Івано-Франківськ

**АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ ПРЕДСТАВНИКАМИ
НЕОКЛАСИЧНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ШКОЛИ
(НА ПРИКЛАДІ ПРАЦЬ ЛЮДВІГА ФОН МІЗЕЦА)**

В представленій статті проводиться аналіз економічного циклу як частини сучасної теорії економічних криз в австрійській економічній школі під керівництвом відомого економіста і науковця Людвіга фон Мізеца.

In the presented article the economical cycle analyses has been provided on the basis of Austrian Economic School of economical crisis under supervising of well-known economist and scientist Mr. Mizec.

Л.Мізец у власному аналізі економічного циклу посилається на проведений його аналіз з боку англійської «грошової школи», яка пояснювала природу поширення грошового кредиту в результаті випуску банкнот без металевго забезпечення. Він зупиняється на тому, що цією школою не було враховано, що банківські рахунки, які можуть бути у вимозі в будь-який час за посередництвом чеків, справляють аналогічний вплив на збільшення кредиту, як і банкноти. Відповідно розширення кредитування може виникнути не тільки як наслідок підвищеного випуску банкнот, але і в результаті відкриття великої кількості поточних рахунків [1].

У зв'язку з таким розумінням австрійська економічна школа під керівництвом Л.Мізеца [1] була впевнена, що з метою запобігання повторних економічних кризових явищ достатньо буде прийняти закон, який би обмежував випуск банкнот без металевго забезпечення, залишаючи не відрегульованим порядок поширення кредиту через поточні рахунки.

Закон про банки Піля [3], який був прийнятий в Англії в 1844 році, як і аналогічні закони, прийняті в інших країнах, не

принесли очікуваних результатів. Відповідно був прийнятий висновок, що спроба англійської школи пояснити економічний цикл з грошової позиції була відхилена самою дійсністю.

Наступний недолік грошової школи полягав у тому, що її аналіз поширення кредитування і наступної кризи був обмежений ситуацією, коли кредитування поширювалося тільки в одній країні, коли у всіх інших країнах банківська політика залишалася консервативною. В даній ситуації виникає реакція, яка є результатом впливу з боку зовнішньої торгівлі. Внутрішній ріст цін стимулює імпорт і паралізує експорт. Металеві гроші витікають закордон. Внаслідок цього банки зустрічаються з вимогами щодо повернення тих засобів, які вони пустили в обіг, до того часу поки вони не знаходять, що змушені обмежити кредити. Як наслідок – відтік металевих грошей зупиняють ріст цін. Грошова школа аналізувала тільки дану конкретну ситуацію. Нею не розглядалося кредитне поширення на міжнародному рівні всіма капіталістичними країнами одночасно.

В другій половині XIX століття дана теорія економічного циклу була поставлена під сумнів та отримала оцінку ідея про те, що економічний цикл не має нічого спільного з грошима та кредитуванням. Віксель у своїй праці, що вийшла в світ в 1898 році [1], спробував реабілітувати грошову школу, але це не мало успіху.

Хоча засновники австрійської економічної школи (Карл Менгер, Бьом-Баверк, Візер) не ставили в центр власних досліджень проблеми економічних циклічних процесів, ними активно почали займатися інші представники австрійської школи – Мізец, Гравес, Хопре та інші [3].

Випускаючи фідучіарні засоби, під якими тракуються банкноти без золотого забезпечення чи поточні рахунки, які не у повному обсязі забезпечені золотими резервами, банки мають можливість значно розширити свій кредитний портфель. Створення цих додаткових фідучіарних засобів дозволяє банківським установам збільшити кредитування значно перевищуючи ліміт, що встановлений їх власними активами, а також залученими фондами. Вони виступають на ринку в даній ситуації в ролі «постачальників» додаткового кредиту, що створений ними самими, чим викликають зниження ставки відсотка, яка зменшується нижче того рівня, до якого б вона не

опустилася без їхнього втручання. Зниження ставки відсотка стимулює економічну активність. Проекти, які б не були рентабельними за умови впливу банківських маніпуляцій і не отримали власного розвитку, тим не менше можуть бути започатковані, оскільки в рамках таких відсоткових ставок їхня рентабельність є прийнятною. Більш активна кон'юнктура веде до збільшення попиту на виробничі матеріали і робочу силу. Ціни на засоби виробництва і оплата праці ростуть, а збільшення заробітної плати веде в свою чергу до збільшення цін на споживчі товари. За умови, якщо банки відмовилися від своєї діяльності і обмежили себе тим, що вже зроблено, то споживчий бум зник. Але банки не відхиляються від обраного ними курсу і вони продовжують все більше і більше розширювати кредитування, а ціни і заробітна плата відповідно продовжують зростати [3, с. 36-45].

Такий рух не може продовжуватися безкінечно. Матеріальні засоби виробництва і робоча сила, що була в наявності, не збільшилися. Збільшився тільки обсяг фідучіарних засобів, які в обігу товарів і послуг можуть відігравати таку саму роль, що і гроші, які забезпечені золотом.

Засоби виробництва і робоча сила, які були переключені на нові підприємства, не могли негативно вплинути на інші підприємства. Суспільство ще не було настільки багатим, щоб дозволити створення нових підприємств, нічим при цьому не обділивши інші підприємства. До того часу, поки розширення кредитування продовжується, це залишається без уваги, але таке поширення не може продовжуватися безкінечно. Оскільки була прийнята спроба запобігти різкому руху вгору з метою запобігання обвалу цін, який виявився би результатом такого руху, шляхом надання все більших кредитів. Результатом повинно стати стрімке підвищення цін. Але інфляція, кредитний та споживчий бум може продовжуватися до того часу, поки суспільство вважає, що рух цін по наростаючій у короткотерміновій перспективі має припинитися. Як тільки суспільству стає відомим, що немає жодних обґрунтувань розраховувати на закінчення інфляції, починається паніка. Ніхто не бажає зберігати свої гроші, оскільки володіння ними з кожним днем означає все більші і більші втрати, кожний намагається обміняти гроші на товари, люди скуповують речі, яким не знайдеться практичного застосування, навіть незважаючи на

їхню ціну, з єдиною метою позбавитися від грошей. Так виглядає феномен, що мав місце в Німеччині, а також в інших країнах, що наслідували політиці довготермінової інфляції, який став відомим як «втеча в реальні цінності». Ціни на товари неймовірно підскочили, так само як і вартість іноземних валют, тоді як вартість внутрішніх грошей впала майже до нульової відмітки [5, с.55-76].

Разом з тим, коли банки вирішують вчасно зупинити поширення кредитних операцій, щоб запобігти обвалу валюти, і якщо за таким шляхом бум буде зупинений, то швидко стане відомим, що хибне враження «рентабельності» і «прибутковості», які були створені розширенням кредиту, призвело до невиправданих капіталовкладень. Багато підприємств чи ділових проектів, які були започатковані внаслідок зниження відсоткової ставки і які функціонують завдячуючи такому ж штучному росту цін, не виглядають тепер рентабельними та прибутковими. Деякі підприємства скорочують масштаби власної діяльності, інші ліквідуються або банкрутують. Ціни різко падають, як наслідок – за бумом наступає криза і наступна депресія, які закінчують собою період невиправданих капіталовкладень, викликаних розширенням кредиту. Проекти, які зобов'язані власному існуванню тим обставинам, що в певний момент вони були прийнятими як «прибуткові» в штучних умовах, створених на ринку у зв'язку з розширенням кредитних операцій і наступний за ним ріст цін, «прибутковими» бути перестали. Капітал, вкладений в ці підприємства, втрачений тією мірою, наскільки він є «закритим». Економіка повинна пристосовуватися до цих втрат і тієї ситуації, яку вони обумовлюють. Перше, що необхідно зробити в даній ситуації, це обмежити споживання і через економне витрачання нарощувати нові фонди основного капіталу з тим, щоби пристосувати вироблений апарат до дійсних потреб, які б могли виникнути і бути признаними дійсними тільки в результаті хибної думки щодо "прибутковості", основаної на збільшенні кредитування [4, с.103-111].

Штучний "бум" був викликаний розширенням кредитування, а також пониженням відсоткової ставки внаслідок втручання банків. За період збільшення кредиту банками справді поступово була підвищена ставка відсотка – з арифметичної точки зору її рівень перевищує той, що був на початку бума. Таке підвищення

відсоткової ставки тим не менш є недостатнім для того, щоб відновити рівновагу на ринку і відновити нездоровий для економіки бум. Оскільки на ринку, де ціни безперервно ростуть, валовий відсоток повинен включати в себе чисту ставку відсотка плюс елемент компенсації ріст цін у період займу. Якщо ціни ростуть безперервно і отримувачі кредитів отримують додатковий прибуток від продажу товарів, що були придбані на кредитні засоби, він буде схильний виплачувати більш високу ставку відсотка, ніж він сплачував би в період стабільних цін. Водночас банкір не буде схильним надавати кредити в умовах, коли відсотки по кредиту не включають компенсацію за ті втрати, викликані зниженням купівельної здатності грошей. У випадку, якщо банки не приймають до уваги такі умови при встановленні ними необхідної для них сумарної відсоткової ставки, їхню ставку слід розглядати як штучно підтриману на занадто низькому рівні, навіть у чисто арифметичному підході. Отже, влітку 1923 року в Німеччині відсоткова ставка в декілька сотень відсотків могла розглядатися як занадто низька у зв'язку з прискореним падінням німецької марки [4, с.103-111].

Як тільки внаслідок зміни банківської політики змінюється напрям торговельного циклу, виникають великі труднощі в отриманні кредитів в умовах загального обмеження кредитування. Відсоткова ставка зростає дуже швидко як наслідок загальної паніки. Через деякий час вона знову впаде. За своїм змістом таке явище є позитивним, оскільки в період депресії низька відсоткова ставка з арифметичної точки зору не сприяє стимуляції економічної активності. Запаси готівки у приватних осіб і банків зростають, ліквідні активи акумулюються, але депресія залишається. В 1936 році криза накопичення не функціонуючих резервів набула занадто великих розмірів [2]. Представники великого капіталу намагалися запобігти ризику втрат при девальваціях, що пропонуються різними урядами. Враховуючи, що значний грошовий ризик, який пов'язаний з володінням облігаціями й іншими цінними паперами, не компенсується відповідним ростом ставки відсотка, представники капіталу тримали власні фонди в тій формі, яка в цьому випадку дозволяє зберегти їх гроші від втрат, що можливі при девальвації, шляхом швидкої їх конвертації в ту валюту, якій не загрожує швидка перспектива девальвації. В цьому і полягає

причина, за якою представники великого капіталу неохоче прив'язують себе шляхом довготермінових інвестицій до певної конкретної валюти. Власне, тому вони дозволяють своїм банківським рахункам рости, навіть коли вони приносять незначний дохід, і запасуються золотом, яке не тільки не приносить прибутку, але і потребує витрат на його зберігання [2, с. 459-464].

Інший фактор, який сприяє посиленню досліджуваної депресії – це стан заробітної плати. В часи сповільнення ділової активності вона, безумовно, падає як у грошовому, так і в реальному вигляді. Австрійською школою прийнято вважати, що успішно перешкоджає зниженню заробітної плати політика профспілок, яка тим самим перетворює безробіття в постійне та масове явище. Така політика сприяє відстроченню підйому економіки на невизначений час, а ситуація не нормалізується, доки ціна та заробітна плата не адаптуються до кількості грошей в обігу.

В основі настання кризових явищ та рецесії австрійська школа передбачає наслідки банківської політики. Пропонується характер подій, при якому банки могли би відкласти такий негативний збіг обставин на пізніший термін. Банки могли би деякий час продовжувати власну розширену кредитну політику, але при цьому вони ставили би всю грошову систему під великий ризик повного краху.

Бум, викликаний банківською кредитною експансією, повинен був закінчитися. Чим довший період кредитної експансії і чим довше банки будуть відтягувати зміни власної кредитної політики, тим відчутніші наслідки неефективних капіталовкладень і поширеної спекуляції, які характеризують періоди економічного росту. Як наслідок – в період депресії буде значно довшим і більш невизначеним термін повернення до нормальної економічної діяльності.

Вважається, що процес стимулювання економічної активності шляхом пожвавлення кредитної експансії має сприяти закінченню депресії і початку підйому, чи поверненню хоча би до звичайних умов економічної динаміки. Прихильники такого підходу тим самим не враховують, що навіть у випадку подолання негативних явищ сьогоднішнього дня в короткостроковому періоді це викличе гіршу ситуацію.

В кінцевому рахунку австрійська школа стверджує, що будь-які

спроби штучно знизити відсоткову ставку, що обумовлена ринком, через активізацію надмірного кредитування, можуть принести тільки тимчасові результати і підйом заміниться ще більш глибоким спадом, який може обернутися повним застоєм торговельної і промислової діяльності. Економіка не зможе розвиватися гармонійно доти, поки штучне втручання в рівень цін, заробітної плати і відсоткових ставок, який встановлюється через вільну взаємодію економічних факторів, не будуть відкинуті раз і назавжди. Австрійська школа вважає, що в завдання банків не входить виправлення наслідків економічної політики чи відсутності внутрішніх інвестицій шляхом розширення кредитування.

Список використаних джерел:

1. Ludwig von Mises. The Austrian Theory of the Trade Cycle (1936).
2. "La Theorie dite Autrichienne de Cycle Economique", Societe Belge d'Etudes et d'Expansion (1936): P. 459–464.
3. Austrian Theory of Trade Cycle. Compiled by Richard M. Ebeling. Ludwig von Mises Institute, 1996.
4. Фильчук А.В. Бум. Крах и будущее. – Челябинск: Социум, 2002. – С.103–111.
5. Мэнкью Н. Г. Новая кейнсианская экономическая теория: В 2-х томах. – 1991.

І.М.Школа, д.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
Є.В.Дронь,
Буковинський університет,
м. Чернівці

КВАЛІФІКАЦІЙНІ СЕГМЕНТИ РИНКУ ПРАЦІ

У статті розглянуто ринок праці як сукупність кваліфікаційних сегментів, визначено, за якими правилами встановлюється рівновага на кожному сегменті і як ці рівноважні стани взаємодіють між собою. Досліджено вплив попиту на кваліфіковану працю певного рівня та виникнення додаткової пропозиції даної категорії праці. Вивчено вплив збурення на одному із сегментів на становлення рівноваги на сусідніх сегментах, що є особливо актуальним у кризовий період, коли велика кількість підприємств змушені скорочувати частину персоналу.

The article examines the labour market as a totality of qualifying segments. It also identifies the rules, by which the balance of each segment is established and the way, these balanced states interact with each other. In the article was researched the influence of the demand for skilled labour of a certain level and the appearance of additional supply in this category of labour. The article examines the impact of disturbance on one of the segments of balance formation in the neighbouring segments, which is particularly relevant in a crisis period when many companies are forced to dismiss some personnel.

Подолання наслідків економічної кризи і формування об'єктивних передумов стійкого розвитку конкретного підприємства неможливе без чітко продуманої стратегії його